

Neviditelný svet bisexuality

Julia Shaw

preložila
Nikola Tomaščíková

PREDSLOV: CHCEM VIAC

Som bisexuálka a vždy som cítila, že chcem *viac*. Túžila som sa pripútať k pevným základom histórie a výskumu, nájsť bisexuálne zastúpenie v politike a popkultúre a zodpovedať otázku: „Kde sú všetci bisexuálni ľudia?“

Keď som začala s výskumom, čakala ma sklúčujúca prázdnota. Premýšľala som, či moja túžba dozvedieť sa *viac* nie je stratou času. Potom som sa začala zoznamovať s jazykom vedy v oblasti kvír tém a svet výskumu bisexuality sa mi začal pomaly otvárať. Zistila som, koľko úžasnej práce je už za nami, ale nanešťastie sa z nej len veľmi málo dostalo na verejnosť. Touto knihou to chcem zmeniť, chcem, aby rozmanité výskumy o bisexualite uzreli svetlo sveta.

Takisto chcem, aby ľudia prestali vnímať bisexuálne identity a životy ako perverzné. Na to však nestačí len lepšie pochopiť bisexualitu, treba zároveň prehodnotiť heterosexualitu. Bisexualita nič neskrýva, nikoho neohrozuje a nikto ju nepredstiera a rovnako nie je ani najnovším výstrelkom, čímsi nadpozemským či prog-

resívnym. Je to prirodzená súčasť ľudskej sexuality. Aj v 21. storočí prevláda predpoklad, že ľudia sú heterosexuálni, kým sa nepotvrdí opak. Heterosexualitu vnímame ako slnko v našej sústave sexualít, ktoré nás pri ich skúmaní oslepuje. Nemyslím si, že všetci ľudia sú bisexuálni, ako sa o tom zvykne napoly žartovať, skôr si myslím, že je čas *skvírovať* náš pohľad na svet tým, že prehodnotíme naše predstavy o sexe a sexualite.

Niektorí vám povedia, že sa tak už stalo, že sme sa už prebudili zo sexuálneho spánku. Jedno vydavateľstvo tak odôvodnilo odmietnutie tejto knihy: „Túto debatu sme tu už mali.“ Slovom *sme* mysleli *celú krajinu*. Ťažko opísať rozhorčenie, ktoré to vo mne vyvolalo. Nenahnevalo ma iba to, že vydavateľstvo žiadnu knihu o bisexualite dovtedy nevydalo, ale aj to, že mnohí s týmto názorom zrejme súhlasia. Pre tých, ktorí na sociálnych sieťach zahliadnu viac bi pozitívnych príspevkov alebo sa prvýkrát dozvedia o človeku, ktorý otvorene hovorí o svojej bisexualite alebo získal zákonné práva a ochranu, to znamená, že *debata skončila*. Ako môže debata o identite, láske a sexe skončiť? Ľudstvo je týmito konštruktmi posadnuté.

Do diskusie o bisexualite zároveň musíme prestať vnášať drámu. Bežne – a občas aj zámerne – sa nesprávne chápe napríklad to, že bisexuálni ľudia podporujú ideu striktnej rodovej binárnosti. Z historického hľadiska to nie je presné a v súčasnosti ani pravdivé tvrdenie. Väčšina bisexuálnych aktivistov, aktivistiek, výskumní-

kov a výskumníček definuje bisexualitu ako príťažlivosť k ľuďom viacerých rodových identít. Definícia zahŕňa aj transrodové a nebinárne osoby.

S pojmom „bisexuálny“ nepracujem v knihe preto, lebo si myslím, že by ho mali všetci používať, ale preto, že má najširšie uplatnenie, najdlhšiu históriu a je najzrozumiteľnejší. V knihe by som rada spojila komunitu všetkých sexualít, a to bez ohľadu na to, s akým pojmom sa ľudia najlepšie stotožňujú – či už je to bisexualita, plurisexualita, pansexualita, omnisexualita, polysexualita, rodová fluidita, kvír alebo akákoľvek iná identita.

Väčšina tém, ktorými sa v knihe zaoberám, presahuje hranice bisexuality a oboznamuje nás so základným chápaním sexu, lásky a ľudských vzťahov. Nezáleží na tom, kto ste, dúfam, že kniha vás názorovo obohatí a bude vás nabádať k prehodnoteniu týchto tém.

Na to, aby som lepšie pochopila bisexualitu, som sa v rámci svojho pátrania spojila s akademickou komunitou bisexuálov a bisexuálok. Založila som výskumnú skupinu, s ktorou sa pravidelne stretávam, viedla som medzinárodnú výskumnú konferenciu o bisexualite, na ktorej sa zúčastnilo 485 ľudí a 70 výskumníkov a výskumníček na nej prezentovalo svoju prácu, a získala som magisterský titul z kvír histórie. Mám už síce doktorát zo psychológie, ale na to, aby som sa dostala tam, kam som chcela, som potrebovala trpezlivosť a starostlivú pomocnú ruku výskumníkov, výskumníček, učiteľov a učiteľiek, ktoré ma priviedli k poznatkom v tejto knihe.

Dnes viem, že výskum, história a publikácie o bisexualite sú nespočetné a nemožno ich obsiahnuť v jednej knihe. Aj tá moja je tak nevyhnutne neúplná, no dúfam, že prinesie zadostučinenie niekoľkým úžasným odborníkom, odborníčkam, aktivistom a aktivistkám, ktoré zasvätili svoje životy snahe lepšie pochopiť a brániť bisexuálnych ľudí.

V knihe sa zaoberám tým, ako ľudia definovali a merali bisexualitu, odkrývam jej prekvapivo dlhú históriu a významné momenty a predstavujem niekoľko známych bi aktivistov, aktivistiek, vedkýň a vedcov, ktorých by mali všetci poznať. Vyberám sa aj do „divočiny“, v ktorej skúmam bisexuálne správanie zvierat a snažím sa zistiť, či existuje „bi“ gén. Zaujíma ma, prečo je na toľkých miestach vrátane pracoviska stále nevhodné rozprávať o bisexualite, a skúmam duševné a fyzické následky toho, ak sa ľudia rozhodnú neprihlásiť k bisexualite. Takisto som sa zoznámila so šokujúcou realitou porušovania ľudských práv a kriminalizácie, s ktorými sa mnohí bisexuálni ľudia po celom svete stretávajú, a pochopila som, že hnev môže byť dobrou hnacou silou bisexuálnej revolúcie. Zároveň sa snažím prísť na to, ako bisexuálny človek vyzerá (a či vôbec niečo také ako bisexuálny vzhľad existuje), hľadám bi zastúpenie na televíznych obrazovkách a skúmam osobitý svet bisexuálnych komunít. V poslednej kapitole sa vrhám na azda najsexistickejšiu tému celej knihy – sex v trojici. Posvietim si aj na výskum úsmev-

nej, ale chýlostivej témy: konsenzuálnej nemonogamie.

Nech už ste mali na výber tejto výsostne bisexuálnej knihy akýkoľvek dôvod, dúfam, že ste po nej siahli, lebo tak ako ja, aj vy sa chcete dozvedieť *viac* o histórii, kultúre a výskume bisexuality.

1. BISEXUÁLNA VOĽBA

Podozrenie, že bisexualita je len trend, pretrváva takmer 50 rokov. Časopis *Newsweek* to hrdo vyhlásil dokonca dvakrát. V roku 1974 v ňom publikovali článok s názvom „Bisexualita ako trend: Každý mu podľahne“.¹ O dve desaťročia neskôr sa v ňom v roku 1995 objavil titulný článok s názvom „Bisexualita. Ani homosexualita. Ani heterosexuality. Objavila sa nová sexuálna identita“.² Nová? Opäť?

Oba články sa na bi fórach stali značným terčom výsmechu. Kritiku si vyslúžila najmä titulná strana z roku 1995 so žiarivo-bielym písmom a fotografiou krátkovlasej ženy v širokom čiernom saku s prekríženými rukami na hrudi. Stojí pred dvomi mužmi v obyčajných sivých tričkách, ktorí nezaujato hľadajú do objektívu, a pôsobí obozretne. Fotografia pôsobí bizarne a prehnané odráža 90. roky, dnes pôsobí takmer satiricky.

Samotný článok napríklad hlása, že „bisexualita je skrytou divokou kartou našej erotickej kultúry“, že existuje akési „nezávislé bisexuálne hnutie“, a dáva

priestor 15-ročnému tínedžerovi, aby vyvrátil mýtus o hypersexuálnych bisexuáloch a bisexuálkach. Chlapec ho však súčasne potvrdí bizarným výrokom: „Bisexuál [...] nesexuje o nič viac ako kapitán futbalového tímu.“ Práve častý sex sa pritom neraz radí medzi hlavné výhody vedúcej pozície v tíme (amerického) futbalu, no predpokladám, že chlapec sa nám snaží vysvetliť, že hoci je promiskuitný, nemá neprimerane veľa sexu. Článok rôznymi spôsobmi prepája bisexualitu s polyamoriou, promiskuitou a rodovou fluiditou. Myšlienku, že bisexuality je na vzostupe, chce dokázať výrokom: „Najmä vysokoškolské školy šíria na internátoch zvesti o novej sexuálnej ‚fluidite‘.“ V článku sa objavuje aj citát jednej bisexuálnej osoby: „Už to nie sme my proti nim. Už sme len my – a je nás čoraz viac.“

Ohromujúce na tom je, že podobný článok by mohol pokojne vyjsť aj dnes, plný rovnako mylných predstáv, brániaci sa zmene – no predsa len s ozvenou optimizmu niekde v úzadí. Najmä tvrdenie, že bisexuálnych ľudí je čoraz viac, zostalo populárne. Je to však pravda? Skôr ako sa pokúsim odpovedať, je potrebné bisexualitu zadefinovať. Musíme sa však vrátiť do minulosti a zistiť, odkiaľ tento pojem pochádza. Rada by som vám predstavila troch mužov s podobnými priezviskami, ktorí zohrali pri povýšení bisexuality na akademický a populárny koncept dôležitú úlohu: Krafft-Ebing, Kinsey a Klein.

Vynájdenie bisexuality

Možno vás prekvapí, že pojem *bisexualita* odkazujúci na ľudskú sexualitu je takmer rovnako starý ako pojem *heterosexualita*. Priekopník histórie homosexuality a aktivista Jonathan Ned Katz vo svojej knihe *The Invention of Heterosexuality* (Vynájdenie heterosexuality) tvrdí, že „heterosexualita je moderný konštrukt, ktorého vznik sa datuje do konca 19. storočia“.³ Prvá zmienka heterosexuality ako pojmu sa nachádza v pamflete z roku 1869, ktorého autorstvo sa neskôr pripísalo Karlovi Mariovi Kertbenymu.⁴

Kertbeny mal zaujímavý život. Žil v mnohých európskych veľkomestách, kde sa stretával so známymi osobnosťami ako George Sand a bratia Grimmovci, skrýval sa pred úradmi v botanickej záhrade v Lipsku, kde aj býval, krátko pôsobil ako špión a opakovane končil vo väzení pre dlžníkov, a to pre niekoľko neúspešných pokusov stať sa novinárom.⁵ Vo svojich listoch, pamfletoch a knihách často vyjadroval názor, že zákony o sodomii porušovali ľudské práva a že v súkromí by takéto konsenzuálne sexuálne akty nemali podliehať trestnému právu. Kertbeny, ktorý bol pravdepodobne sám homosexuál, pri písaní zistil, že je potrebné označiť a definovať sexuálnu normu, aby mohol vysvetliť, ako s ňou kontrastujú túžby a sexuálne správanie osôb rovnakého pohlavia. Zaviedol preto pojmy „heterosexuálny“ a „homosexuálny“. Aktivista za práva homosexuálov tak

vytvoril slovo heterosexuál ako vedľajší produkt slova homosexuál.

Z etymologického hľadiska sa Kertbenyho slovo „heterosexuál“ skladá zo slova „hetero“ z gréckeho *heteros*, čo znamená *iný*, zatiaľ čo *homos* znamená *rovnaký*. Obe sú spojené latinským slovom *sexus*. Krátko nato sa začalo používať slovo *bi*, resp. *dvaja* na označenie ľudí, ktorí majú homosexuálne aj heterosexuálne túžby. Hoci sa vo výskume v oblasti bisexuality predpona *bi* v slove bisexuálny často chápe ako „dvaja“, nemyslí sa tým dichotómia muži a ženy, ale *rovnakí* a *iní*.

Skôr ako sa termín bisexualita začal používať na označenie ľudskej sexuality, odkazoval zvyčajne na hermafroditické živočíchy a rastliny – tie majú samčie aj samičie pohlavné orgány. Aj dnes sa pojem bisexualita vo svete botaniky, entomológie a zoológie často v tomto zmysle používa. Príkladom obľúbenej bisexuálnej rastliny je ruža.

Slovo *bisexualita* v zmysle sexuálnej príťažlivosti k viacerým rodovým identitám sa v angličtine prvýkrát použilo zrejme v roku 1892, keď americký neuroológ Charles Gilbert Chaddock preložil vplyvnú knihu nemeckého psychiatra Richarda von Krafft-Ebinga *Psychopathia Sexualis*. Podrobne v nej opísal to, čo považoval za sexuálne poruchy mužov vo väzniciach.⁶ Kniha bola určená klinicko-forenznej odbornej verejnosti a Krafft-Ebing ju napísal zámerne zložitým jazykom s latinskými časťami, takže nebola vhodná pre laikov.